

***Компаративна анализа учешћа
студената у процесу управљања и доношења одлука
на Универзитетима у Србији, Грчкој, Словенији,
Италији и Великој Британији***

Аутори :

Владица Маричић,

секретар Студентског парламента Универзитета у Нишу

Горан Цветковић,

подпредседник Студентског парламента Универзитета у Нишу

Милош Нешић,

председник Студентског парламента Универзитета у Нишу

Садржај:

1 ВИСОКО ОБРАЗОВАЊЕ У СРБИЈИ.....	3
1.1 Историја високог образовања у Србији.....	3
1.2 Носиоци високог образовања у Србији.....	3
1.3 Акредитација високошколских установа.....	4
2 СТУДЕНТСКО ОРГАНИЗОВАЊЕ НЕКАДА.....	4
2.1 Историја студентског организовања.....	4
2.2 Утицај студената у ранијем периоду.....	5
3 САВРЕМЕНО СТУДЕНТСКО ОРГАНИЗОВАЊЕ.....	6
3.1 Студентски парламент.....	6
3.2 Законско регулисање студентског парламента.....	6
3.3 Демократичност и легитимитет у конституисању и раду СП.....	8
3.4 Учешће шире студентске популације у процесу одлучивања и управљања кроз студентски парламент.....	9
4. ЗАСТУПЉЕНОСТ СТУДЕНТСКИХ ПРЕДСТАВНИКА У ОРГАНИМА ВШУ.....	10
4.1 Разлика између утицаја и заступљености.....	10
4.2 Законска регулатива заступљености.....	10
4.3 Заступљеност у пракси.....	11
5. ФАКТОРИ ОД КОЈИХ ЗАВИСИ УТИЦАЈ СТУДЕНТСКИХ ПРЕДСТАВНИКА У ОРГАНИМА ВШУ.....	11
5.1 Право гласа и право на дискусију.....	12
5.2 Присутност на седницама.....	12
5.3 Познавање материје од стране студентских представника.....	13
5.4 Мотивисаност студентских представника за рад у органима ВШУ.....	14
5.5 Подељеност студентских представника (расипање гласова).....	15
6. СТУДЕНТСКО ОРГАНИЗОВАЊЕ У РЕГИОНУ (РЕПУБЛИКА ХРВАТСКА).....	15
7. СТУДЕНТСКО ОРГАНИЗОВАЊЕ У ЗЕМЉАМА ЕУ.....	16
7.1 Грчка.....	16
7.2 Словенија.....	18
7.3 Италија.....	22
7.4 Велика Британија	25
8. ЗАКЉУЧАК.....	27

1 ВИСОКО ОБРАЗОВАЊЕ У СРБИЈИ

1.1 ИСТОРИЈА ВИСОКОГ ОБРАЗОВАЊА У СРБИЈИ

Почеци високог образовања у Србији везани су за Доситејево оснивање Велике школе 1808. године која је радила до 1813. Године. Следећи догађај важан за развој високог образовања је оснивање Лицеја у Крагујевцу - 1838. година, прво у двогодишњем трајању, а од 1840. године у трогодишњем трајању. Године 1841. Лицеј се сели у Београд, и поред Филозофског добија и Правно одељење. Године 1863. доношењем Закона о устројству, Лицеј прераста у Велику школу и, од једног од најбогатијих Срба тог времена, Мише Анастасијевића добија зграду у којој се и данас налази Ректорат Универзитета у Београду.

Године 1905. Изгласан је „Закон о Универзитету“ који је јемчио аутономију Универзитета. Те године Велика школа се трансформише и постаје Универзитет у Београду, наш највећи и најзначајнији универзитет и данас један од највећих универзитета на свету, са својим 31 факултетом, 11 научно-истраживачких института и преко 90000 студената и преко 4200 наставника и сарадника. Под окриљем БУ образовали су се и други државни универзитети у Србији.

Крајем осамдесетих година двадесетог века у наш систем високог образовање улазе високошколске установе основане од стране приватних, правних и физичких лица. Они своју највећу експанзију доживљавају у последњих десетак година, као одговор на захтеве којима државни универзитети нису могли да изађу у сусрет на адекватан начин.

1.2 НОСИОЦИ ВИСОКОГ ОБРАЗОВАЊА ДАНАС У СРБИЈИ

Носиоци високог образовања у Србији јесу високошколске установе (ВШУ). Закон предвиђа да тај статус имају: универзитети и факултети и уметничке академије у њиховом саставу, академије струковних студија, високе школе и високе школе струковних студија. Њихови оснивачи су или Република Србија или правна односно физичка лица. Акредитовани Универзитети у Србији су:

- Универзитет у Београду,
- Универзитет у Нишу,
- Универзитет у Новом Саду,
- Универзитет у Крагујевцу,
- Државни универзитет у Новом Пазару,
- Универзитет у Приштини, са привременим седиштем у Косовској Митровици,
- Универзитет уметности у Београду,
- Универзитет одбране, Београд
- Универзитет Мегатренд
- Универзитет Сингидунум
- Универзитет Метрополитен
- Универзитет Едуконс
- Универзитет Привредна Академија, Нови Сад
- Универзитет Унион, Београд

- Европски универзитет, Београд
- Универзитет Унион – Никола Тесла, Београд

1.3 АКРЕДИТАЦИЈА ВИСОКОШКОЛСКИХ УСТАНОВА

Заједничко за установе које је основала Република Србија и оне основане од стране правних и физичких лица јесте то што и једне и друге, као и њихови студијски програми, морају да прођу, Законом дефинисан, процес акредитације. Акредитацијом се утврђује да ли високошколска установа испуњава законске стандарде. Кључну улогу у процесу акредитације има Комисија за акредитацију и проверу квалитета (КАПК), као радно тело Националног савета за високо образовање.

Осим што је кључна за обезбеђење квалитета наставе, акредитација високошколских установа, на посредан начин, игра и велики утицај у обезбеђењу утицаја студената и управљања високошколским установама. Наиме један од задатака који Комисија, у процесу екстерне евалуације, треба да обави јесте и да утврди да ли на ВШУ постоји студентски парламент коме су обезбеђени услови за рад и да ли заступљеност (број и права) студентских представника у органима и телима ВШУ одговара оној која је предвиђена у Закону.

Од великог значаја за остварење овог циља јесте увођење студентског члана у рад подкомисија за акредитацију, које обављају екстерну евалуацију ВШУ. Ови студенти, делегирани од стране студентских парламената свих акредитованих универзитета у Србији и обучени од стране КАПК представљају, за сада, најјаче оружје спољашњег притиска на ВШУ да студентском парламенту и студентским представницима обезбеди загарантована права. Они, као чланови подкомисије за акредитацију, треба своје искуство стечено у студентском организовању и знање из области процеса акредитације, које су стекли на курсу, усредсреде пре свега на функционисање и рад студентских представника. Њихове примедбе би требале да утичу на пословодства ВШУ да, како би успешно прошли кроз процес акредитације, у значајној мери побољшају положај студентског парламента на тој ВШУ.

2 СТУДЕНТСКО ОРГАНИЗОВАЊЕ НЕКАДА

2.1 ИСТОРИЈА СТУДЕНТСКОГ ОРГАНИЗОВАЊА

Почеци институционалног студентског организовања у Србији сежу у далеку прошлост. Наиме, 1858. године основано је удружење за помоћ сиромашним студентима у чијим управљачким структурама је било и студената, а које се звало Фонд за помоћ сиромашним студентима. Године 1867. основано је удружење под именом „Побратимство“, које је поред борбе за побољшање услова студирања, у тим тешким и турбулентним временима за српски народ, дало допринос борби за национално ослобођење, студенти овог удружења су узели активно учешће у Балканским ратовима као и у Првом Светском рату. По завршетку Првог светског рата активности овог

удружења биле су усмерене на побољшање економског положаја студената. 1929. године ово удружење се гаси. Почев од 1931. године дошло је до спонтаног оживљавања и оснивања стручних студентских удружења на свим факултетима, али и економско-здравствених и културно-спортских организација као што су: Удружење студенткиња, Потпорно удружење студената, Студентска задруга „Самопомоћ“, Студентска менза, Академско певачко друштво „Обилић“, Студентско спортско удружење итд. Њихова активност била је усмерена на решавање проблема студената. Прве мензе су основали сами студенти. Културни и научни живот студената је био обогаћен јавним предавањима и трибинама које су организовале Студентска струковна удружења, а уз помоћ донатора отварали су и своје библиотеке.

Година 1936. је била пресудна за студентско организовање, јер је те године дошло до уједињавања студентских струковних организација у једну организацију која се звала Акциони одбор струковних студентских удружења, која је претеча Савеза студената Београда, та 1936. година била је значајна и због унапређења односа професор-студент, тадашњи ректор Београдског универзитета проф Др Драгослав Јовановић препознао је значај учешћа студената у доношењу одлука везаних за утврђивање износа школарина и уписнина, приликом организовања наставе и испитних рокова, као и у изради уредби о раду факултета. Такође је у овом периоду остварена добра међународна сарадња са европским и светским омладинским организацијама, овај период подсећа на данашње околности плурализма студентских организација и сарадње са професорима и просветним властима.

После Другог светског рата следи промена друштвеног уређења па тако долази до промена и у студентском организовању и овај период карактерише стварање једне јединствене организације студената под називом Универзитетска конференција Савеза социјалистичке омладине или скраћено УКСО. У мирнодопским условима студенти су наставили са својом борбом али на други начин и са другим циљем, учествовали су у радним акцијама, организовали се у дебатне клубове, износили своје ставове о друштвеној стварности тог времена итд. Ако погледамо кроз историју студенти су били велики критичари и указивачи на мањкавости друштвеног уређења, па су тако све велике друштвене промене праћене и учешћем студената. Први велики студентски протести забележени су 1968. године. Протестима из 1991/92, 1996/97, 1998, 2000. Године, али и 2008. године против једностраног проглашења независности Косова и Метохије, студенти су показали да су и даље главна демократска и слободарска снага Србије.

2.2 УТИЦАЈ СТУДЕНАТА У РАНИЈЕМ ПЕРИОДУ

Студенти су кроз историју, у различитим друштвеним уређењима имали улогу критичара друштвеног уређења, носиоци привредног и друштвеног развоја, као и покретача великих промена у друштву, бораца са слободу, хуманитараца итд. За сво то време, утицај студената у друштву, као и на ВШУ, базирао са искључиво на снази и бројности, као и виталности студената као друштвеног агрегата. Много промена у систему високог образовања (настава, студентска права, привилегије и стандард) изборили су кроз протесте или притисак. До доношења Закона о високом образовању студенти нису имали институционалних механизма за утицај на управљање и доношење одлука на ВШУ. Тек доношењем овог Закона студенти добијају улогу партнера у високом образовању, не пуког конзумента истог.

3. САВРЕМЕНО СТУДЕНТСКО ОРГАНИЗОВАЊЕ

3.1 СТУДЕНТСКИ ПАРЛАМЕНТИ

Према Закону о високом образовању студенти заузимају примарно место у систему високог образовања, као равноправни партнери у наставном процесу и спровођењу реформе високог образовања. Свој партнерски однос и примарно место у систему високог образовања, студенти могу да остваре на два начина: непосредно и посредно. Непосредно га остварују кроз попуњавање анкета о педагошком раду наставника и сарадника, кроз коментаре упућене директно предавачима или приговоре и жалбе упућене органима факултета. Овај начин, уз све предности које доноси непосредност, има и једну велику ману. Његова мана је то што, као и све друге иницијативе засноване искључиво на снази и утицају појединца, ретко кад даје жељене резултате. Други начин остварења права, које је Закон загарантовао студентима, и заштите њихових интереса је институционални, посредством студентског парламента (СП). Студентима је, кроз институцију студентског парламента, дата могућност да активно учествују у управљању и одлучивању на факултетском и универзитетском нивоу, везано за питања квалитета наставног процеса, висина школарина, вредновања педагошког рада наставника и сарадника, услова рада и осталих значајних питања за студентску популацију. Због тога није свеједно какав нам је студентски парламент, како функционише и, уосталом, ко га сачињава.

3.2 ЗАКОНСКО РЕГУЛИСАЊЕ СТУДЕНТСКОГ ПАРЛАМЕНТА

Могућност да студентски парламент постане део система високог образовања Републике Србије, први пут се помиње у Закону о Универзитету из 2002. године. Тада је његов статус остао недоречен. Усвајањем принципа Болоњског процеса дошло је до новог концепта дефинисања положаја и улоге студентског парламента. Законом о високом образовању из 2005. године, студентски парламент је дефинисан као орган високошколске установе (факултета/универзитета). Такво законско решење правног статуса студентског парламента њега у значајној мери издваја и разликује од свих других облика студентског организовања до тада познатих у нашој земљи. Студентски парламент, као орган високошколске установе, дефинисан је чланом 56. Закона о високом образовању.

Члан 56. (Студентски парламент)

„Студентски парламент је орган високошколске установе и високошколске јединице која има орган управљања и уписане студенте.

Начин избора и број чланова студентског парламента утврђује се општим актом високошколске установе.

Право да бирају и да буду бирани за члана студентског парламента имају сви студенти високошколске установе, односно високошколске јединице, уписани на студије у школској години у којој се бира студентски парламент.

Мандат чланова студентског парламента траје годину дана.

Избор чланова студентског парламента одржава се сваке године у априлу, тајним и непосредним гласањем.

У циљу остваривања права и заштите интереса студената, студентски парламент бира и разрешава представнике студената у органима високошколске установе, односно високошколске јединице, као и у органима других установа у којима су заступљени представници студената, у складу са статутом установе.“

Деловање и рад студентских конференција, које представљају кровну надградњу система студентских парламената у Србији, такође је регулисано овим Законом.

Члан 22. Студентске конференције

Ради остваривања заједничких интереса студената као партнера у процесу високог образовања оснивају се Студентска конференција универзитета и Студентска конференција академија струковних студија.

Студентску конференцију универзитета чине представници студентских парламената универзитета.

Студентску конференцију академија струковних студија и студентских парламената високих школа струковних студија чине представници студентских парламената академија струковних студија.

Организација и рад конференција из става 1. овог члана уређују се статутом конференције.

Студентске конференције имају право да дају мишљење о питањима из члана 11. тачка б) овог закона.

Средства за рад студентских конференција обезбеђује се у буџету Републике.

На овај начин, студентски парламент (са студентским конференцијама) је једини законом регулисан облика студентског организовања у нашој земљи. Постојање и деловање студентских организација није регулисано ниједним законским нити било којим другим актом. У недостатку адекватне законске регулативе оне свој статус подводе под удружења, регулисана Законом о удружењима. Међутим, овај Закон не препознаје студентске организације као посебну категорију удружења, па је на њихов правни статус истоветан са статусом било ког другог удружења грађана. Такође, нико не може неформалној групи студената, која не испуњава услове предвиђене Законом о удружењима, да забрани да себе назива и да делује као студентска организација.

Још приликом доношења Закона о високом образовању најављено је доношење и једног новог, специјализованог и свеобухватног закона који би регулисао целокупну материју везану за студентске парламенте, али и остале облике студентског организовања. Такав закон још увек није донет. До његовог евентуалног доношења, Закон о високом образовању даје само полазну основу да се студентски парламент детаљније уреди статутима високошколских установа. Високошколске установе би у својим статутима требало да у основи регулишу начин кандидовања, избор и састав студентског парламента, у складу са Законом, како би се избегле произвољности у овим, најважнијим сегментима организовања студентског парламента, које могу да се десе тамо где статут само преписује одредбе већ садржане у Закону. Детаљно регулисање функционисања и рада студентског парламента треба препустити његовим

сопственим актима. Два најважнија међу њима су пословник о раду студентског парламента и правилник о изборима за студентски парламент.

3.3 ДЕМОКРАТИЧНОСТ И ЛЕГИТИМИТЕТ У КОНСТИТУИСАЊУ И РАДУ СП

Право да бира и да буде биран (пасивно и активно бирачко право) за члана студентског парламента има сваки студент, без обзира на степен студија на ком се налази (основне, мастер или докторске). Закон не прописује систем кандидовања и избора студената за члана студентског парламента, већ то препушта свакој високошколској установи понаособ. На овај начин, могу се само регулисати начин кандидовања и избора, не и ограничити их, постављањем додатних услова, као што би на пример било омогућавање кандидовања само студентским организацијама, не и студентима-појединцима, што битно ограничава право сваког студента да буде биран.

Информације о томе на који начин може да оствари своја законска права да бира и да буде биран за члана студентског парламента, студент треба, пре свега да потражи у актима који то регулишу: Закону о високом образовању (чл. 56), статуту матичне високошколске установе, пословнику о раду студентског парламента и правилнику о изборима за студентски парламент. Сви они, укључујући и последња два, који и најдетаљније регулишу ову област, морају се налазити на сајту високошколске установе. У колико то није случај, њихове копије можете потражити од своје студентске службе, актуелног руководства и чланова студентског парламента, продекана за наставу или других. Најпоузданију (последњу и јединоважећу) верзију ових докумената можете да добијете у секретаријату факултета, који је дужан да их чува у архиви и да њихову копију да сваком заинтересованом студенту, јер се ради о јавним документима. Избори за студентски парламент се одржавају сваке године (зато што мандат студентских представника траје годину дана) и Законом је прописано да се морају одржати у месецу априлу. Веома је важно да што већи број студената узме учешће (активно и пасивно) у изборима за студентски парламент, као и да се кандидују и у студентски парламент буду изабрани студенти који ће на најбољи начин обављати дужност која им је поверена.

Сведоци смо да се данас, шест година од оснивања студентских парламената на свим високошколским установама у Србији, они међу собом много разликују. Односно, на разним високошколским установама су се развили у различитим правцима, што не мора да буде, само по себи, лоше. Такође је приметно је да су и различити студентски парламенти достигли различите нивое развоја, што је свакако лоше за студенте оних факултета/универзитета чији су студентски парламенти остали недовољно развијени и самим тим не врше на добар начин функцију која им је намењена. Јер последице тога највише трпе студенти, који не могу да остваре своја законска права и да се изборе за своје интересе. Таква пракса штети и самој идеји студентских парламената, јер код студената рађа неповерење, па и анимозитет према овој институцији и води у незаинтересованост за његов рад и за учешће на наредним изборима за студентски парламент – њихов бојкот. То је, међутим, грешка, јер највећу корист од бојкота имају управо руководства тих студентских парламената, док штету трпе студенти који на изборима не учествују.

Наиме, према Закону, пред пословодством и органима високошколске установе, једини легитимни представник студената је управо студентски парламент. Бојкотом избора и самог рада студентског парламента, студенти се лишавају права и механизма

за њихово остваривање, која имају пред пословодством и органима високошколске установе, док истовремено препуштају актуелном руководству студентског парламента да их у њихово име остварује, на начин којим нису задовољни. Уз то, чланови руководства студентских парламената се користе одређеним привилегијама у виду просторија, компјутерске опреме и телефона, које је високошколска установа дужна да обезбеди студентском парламенту за несметан рад, затим путовањима на семинаре и едукације, као и могућношћу да распоређују финансијска средства која високошколска установа намењује за студентске активности. То је управо разлог због кога треба да дође до промене у свести већине студената, да су студентски парламент сви студенти, а не његови актуелни састав и руководство, који су тренутни и променљиви. Зато дилема која се поставља пред студенте не сме да буде „да ли изаћи на изборе за студентски парламент или их бојкотовати“, већ „да ли подржати актуелни састав и руководство студентског парламента или их мењати“.

3.4 УЧЕШЋЕ ШИРЕ СТУДЕНТСКЕ ПОПУЛАЦИЈЕ У ПРОЦЕС ОДЛУЧИВАЊА И УПРАВЉАЊА КРОЗ СТУДЕНТСКИ ПАРЛАМЕНТ

С обзиром на значајну улогу коју студентски парламент има у систему високог образовања Републике Србије, као и на тенденцију проширивања поља деловања студентског парламента сваком наредном изменом закона, не треба посебно говорити о важности избора одличних, одлучних, способних, амбициозних и мотивисаних студената за студентске представнике. Студенти некад, не познајући довољно надлежности студентског парламента или му не придајући довољно значаја, за своје представнике у студентском парламенту бирају студенте којима поклањају поверење из чисто субјективних разлога (прави добре журке, добар пријатељ и сл).

Студенти гласањем преузимају одговорност за састав и рад студентског парламента. Недовољно добар састав и рад студентског парламента води недовољно добром остварењу права и заштити интереса студената и потреби за неинституционалним видовима њиховог остварења и заштите (који су по правилу и мање ефикасни од институционалних). Зато сваки студент треба да зна, када у априлу месецу има гласачки листић испред себе, да је управо тај чин (гласање) основни начин остварења права и заштите интереса студената у систему високог образовања Републике Србије. То не искључује и неке друге видове борбе (нпр. протесте), уколико овај вид не да жељене резултате, али их ставља у други план, као крајњу меру. Осим тога, шестогодишња искуства студентског организовања кроз доминантну улогу студентског парламента у њему, показују да су ванинституционални видови борбе (протести) давали резултате једино када су их организовали и предводили студентски парламенти и који су уследили после немогућности да студентски парламент нађе заједнички језик са пословодством високошколске установе у институционалном процесу.

Учешће студентске популације у раду студентског парламента не сме да се сведе само на један дан у години и сам чин гласања, већ мора да представља целогодишње ангажовање, кроз стално праћење рада студентских представника и самог студентског парламента и притисак на његове чланове и руководство да извршавају своје обавезе према студентима. Тај притисак треба да буде утолико јачи, уколико студентски представници не раде добро, а не да, како је то често случај, тај притисак опада или не постоји из разлога што студенти немају никаква очекивања од таквог састава парламента.

Насупрот ситуацији у Србији, у земљама из којих долазе партнери на овом пројекту као што су Грчка, Италија, Словенија и Енглеска законом није дефинисано постојање једног представничког тела као што је то случај са Студентским парламентом, већ је улога лидера у студентском репрезентовању дата студентским организацијама.

4. ЗАСТУПЉЕНОСТ СТУДЕНТСКИХ ПРЕДСТАВНИКА У ОРГАНИМА ВШУ

4.1 РАЗЛИКА ИЗМЕЂУ УТИЦАЈА И ЗАСТУПЉЕНОСТИ

Заступљеност у једном органу, у овом случају студената у органима ВШУ, није исто што и утицај на доношење одлука у њему и управљање њиме. Заступљеност представља базични основ, али не и доминантан фактор утицаја. Уколико студентски представник није заступљен у органу високошколске установе, он није ни у могућности да утиче на одлуке које се доносе у њему. Међутим, поред заступљености, постоје и други фактори од којих у великој мери зависи утицај студентских представника у њима. Неки од тих фактора зависе од самих студентских представника, а неки су спољне природе.

4.2 ЗАКОНСКА РЕГУЛАТИВА ЗАСТУПЉЕНОСТИ

Према решењу садржаном у Закону о високом образовању, свака високошколска установа има четири (основна) органа. Ту, поред студентског парламента, спадају још и стручни орган, орган управљања и орган пословођења. Стручни орган на факултету је научно-наставно веће, а на универзитету сенат. Поред њих, који су предвиђени Законом, високошколске установе могу оснивати и друге стручне органе. Орган управљања високошколске установе је савет факултета/универзитета. Орган пословођења је декан на факултету, односно ректор на универзитету. За овај орган често се користи назив „управа факултета/универзитета“ што је погрешно, јер он не обавља функцију управљања високошколском установом (то ради савет), већ пословођењем њоме, те би једини исправан назив могао да буде „пословодство високошколске установе (менаџмент)“. Њему у раду помаже декански/ректорски колегијум.

Посебна погодност који студентски парламент има у оваквој „шеми“ органа високошколских установа је та што студентски парламент, као самосталан и потпуно равноправан орган осталим органима, једини који и бира одређени број чланова осталих органа високошколске установе. Студентски парламент, из реда студената, бира до 1/5 чланова стручног органа и 1/6 чланова органа управљања. И док студентски представници у стручном органу имају право гласа само по питањима тачно предвиђеним Законом (измене студијског програма, расподелу ЕСПБ бодова, квалитет наставе), дотле у органу управљања имају право гласа по свим питањима о којима се одлучује, исто као и други чланови органа управљања, представници наставника и представници оснивача (Закон ни на који начин не ограничава њихово право изјашњавања).

Члан 52. Састав савета високошколске установе, став 4.

.....

Од укупног броја чланова савета из става 1. Овог члана, представници високошколске установе чине две трећине, заокружено на најближи непаран број, док су представници студената и представници оснивача заступљени са једнаким бројем чланова до пуног састава.

.....

Члан 55. Стручни орган

Стручни орган високошколске установе одлучује о питањима од интереса за реализацију наставе, научно-истраживачког и уметничког рада.

При расправљању, односно одлучивању о питањима која се односе на осигурање квалитета наставе, реформу студијских програма, анализу ефикасности студирања и утврђивања броја ЕСПБ бодова, у стручним органима и њиховим телима учествују представници студената.

У стручним органима из става 2. овог члана студенти чине до 20% чланова, а у њиховим телима чине 20% чланова.

.....

4.3 ЗАСТУПЉЕНОСТ У ПРАКСИ

Анкета „Учешће студентских представника у управљању високошколских установа у Републици Србији“, спроведена у периоду од марта до маја 2011. године, паралелно код студентских парламената и пословодстава свих високошколских установа у Србији показала је да на некима од њих нису испоштоване законске норме које регулишу заступљеност студената у органу управљања, односно да се у многима од њих креативно тумаче како би се умањила заступљеност студената у стручном органу.

Резултати Анкете показују да студенти у просеку чине 13,7% од укупног броја чланова наставно-научног већа или просечно шест студената. Највећи проценат заступљености студената у ННВ је 32%, а најмањи 0%. Нулта заступљеност (студенти нису чланови ННВ), присутна је код чак 9% високошколских установа. Оне законску одредбу да „студенти чине до 20% чланова“ тумаче као „заступљеност од 0 до 20%“.

Високошколске установе, према резултатима Анкете, углавном поштују законске одредбе о заступљености студената у органу управљања. То није случај само у 3,17% случајева, где студенти немају своје представнике у савету. Што се броја студената-чланова савета тиче, високошколске установе које имају седамнаесточлани, односно деветнаесточлани савет (52% од укупног броја ВШУ), имају три члана из реда студената, а оне са двадесеттточланим саветима (20% ВШУ), четири члана. Три члана из реда студената има 64,29% ВШУ, четири члана 21,43% ВШУ, док 11,11% њих има неки други број чланова из реда студената.

5. ФАКТОРИ ОД КОЈИХ ЗАВИСИ УТИЦАЈ СТУДЕНТСКИХ ПРЕДСТАВНИКА У ОРГАНИМА ВШУ

5.1 ПРАВО ГЛАСА И ПРАВО НА ДИСКУСИЈУ

Да би студентски представници могли да утичу на доношење одлука у органима ВШУ чији су чланови треба, пре свега, да имају право гласа у тим органима (реални утицај), као и да имају право да изложе своје мишљење и евентуално приволе још неког нестудентског члана органа да га својим гласом подржи (потенцијални утицај).

Закон студентима у стручном органу даје право гласа само приликом одлучивања о тачно одређеним питањима (таксативно набројана), док студенти у органу управљања имају право гласа по свим питањима (право гласа се ничим у Закону не ограничава).

И поред тога, Анкета показује да на 17,4% ВШУ, студенти немају право гласа у ННВ; на 5% ВШУ студенти немају једнако, а да на 3% ВШУ немају уопште право гласа у савету ВШУ.

Што се права на дискусију тиче, оно је студентима готово увек признато, чак и када немају право гласа. Друго је питање колико га они користе.

Према Анкети, студентски представници у ННВ, у 18,25% случајева „често дискутују“, у 73,02% случајева „повремено дискутују“, док у 8,73% случајева не дискутују. Ситуација је знатно боља када је у питању савет ВШУ. Ту студентски представници „често дискутују“ у 28,33% случајева, „повремено дискутују“ у 66,67% случајева, док у 5% случајева не дискутују.

Иако се у ННВ расправља о темама од далеко веће важности за студенте, ова разлика може се објаснити чињеницом да студентски парламент, у орган управљања, готово увек делегира искусније и квалификованије студентске представнике, него у стручни орган.

Коришћење права на дискусију може да буде и један од показатеља припремљености студентских представника за седнице органа ВШУ, као и степену разумевања материје којом се баве.

5.2 ПРИСУТНОСТ НА СЕДНИЦАМА

Да би студенти могли да утичу на рад и одлуке органа ВШУ, они пре свега мора да присуствују седницама органа чији су чланови.

Анкета даје податне о високом проценту присутности студентских представника седницама ННВ. Резултати Анкете, такође, показују различите податке о присутности студената добијене од стране пословодства и студентског парламента. Према подацима добијеним од пословодстава, студенти-чланови ННВ присуствују у просеку на 79,49% одржаних седница, док је према подацима добијеним од стране студентског парламента то 87,5% одржаних седница ННВ. Као најрелевантнији податак би требало узети средњу вредност, која износи 82,84%, што је прилично добар постотак присутности.

Разлози негативне присутности (одсуства) студентских представника са седница органа чији су чланови могу бити двојаки. Први је необавештавање од стране служби ВШУ која је за то надлежна, а други је недолазак студентског представника који је уредно обавештен.

Што се необавештавања тиче, ту су ствари јасне: студентски представник који није обавештен о одржавању седнице органа чији је члан, није ни имао могућности да њој присуствује и утиче на одлуке које су на њој донете.

Резултати Анкете, према подацима добијеним од пословодства ВШУ, показују да се на седнице ННВ, на 87,84% ВШУ студентски представници позивају увек, на 9,46% ВШУ се позивају ретко, док се на 2,7% ВШУ не позивају никад. Према подацима студентских парламената, на 78,13% ВШУ се позивају увек, на 15,63% се позивају ретко, док се на 6,25% не позивају никад. Ови подаци дају и слику о међуљудским односима пословодства ВШУ и студентских представника, али пре свега о законитости у раду надлежних служби ВШУ.

У другом случају, недолазак студента који је уредно обавештен, разлоге неучествовања можемо тражити једино у њему самом, његовом односу према преузетим обавезама и његовој моралности.

Основни морални квалитет студентских представника, поред обавезе да у студентском парламенту и осталим органима ВШУ заступа интересе студената, а не своје личне или интересе пословодства факултета, када су они супротстављени интересима студената, јесте и да се одговорно односи према интересима студената и самој улози студентског представника, у којој се налази. То се пре свега односи на оне студентске представнике које студентски парламент делегира у друге органе ВШУ. Они не смеју доласку и припремљености за седнице органа у који су делегирани претпостављати своје приватне обавезе, па ни обавезе које проистичу из наставе. Наиме, када студентски представник не спреми добро испит, штету може да нанесе само себи. Са друге стране, недоласком на седнице органа ВШУ, у које их је студентски парламент делегирао, они наносе штету свим студентима. Сваки студентски представник, још када се кандидује за чланство у одређеном органу ВШУ, треба да рачуна и на одређена одрицања те врсте. Као што недолазак студентских представника искључује њихов утицај у органима ВШУ, тако га делимични долазак (крњи састав) студентских представника умањује.

Анкета говори да седницама ННВ просечно присуствује 65.1%, а седницама савета 89,8% студената, њихових чланова.

5.3 ПОЗНАВАЊЕ МАТЕРИЈЕ ОД СТРАНЕ СТУДЕНТСКИХ ПРЕДСТАВНИКА

На студентском парламенту лежи одговорност да за студентске представнике у органима ВШУ изабере оне студенте који ће на најбољи начин да одговоре постављеном задатку. Они треба одговорно и морално да се односе према послу који им је поверен. Али, да би овај задатак обавили на добар начин, они пре свега треба да поседују знања која ће им омогућити да одговоре изазову, као и жеља и могућност да их даље проширују. Још пре кандидовања за одређену позицију, потребно је да познају одредбе Закона и статута високошколске установе којима су дефинисане ингеренције и могућности које студентски парламент и они као студентски представници у органима ВШУ имају, како би стекли оквирну слику о томе шта их чека.

Велики проблем, са којим се суочавају сви студентски представници, када желе да прошири своја знања из ове области, представља апсолутно непостојање публикација које се њом баве. Тај проблем може се превазићи на више начина: кроз семинаре и едукације, кроз учење на личном искуству и искуствима сарадника стечених током рада у студентском парламенту и на представничким позицијама као и кроз преношење знања са старијих генерација на млађе. Сваки од ових начина има неке

своје недостатке. Основни недостатак семинара и едукација јесте тај што су недовољно чести и што их може похађати ограничен, у односу на укупну популацију скроман, број студентских представника. Код учења на личним искуствима основни недостатак је то што мора да прође одређено време у којем студентски представник учи шта и како треба да ради. То може резултирати недовољним квалитетом његовог рада у почетном (дужем или краћем) периоду. Трећи начин, преношење знања са старијих на млађе, је вероватно и најбољи. Ту студентски представник, постепено напредујући кроз структуру студентских представничких тела и постепено преузимајући већу одговорност за њихово функционисање, учи од оних који обављају значајније функције од њега за које он треба да преузме одговорност у наредном периоду. Овом начину се може замерити то што стечена знања и искуства држи у ограниченом, често затвореном, кругу.

5.4 МОТИВИСАНОСТ СТУДЕНТСКИХ ПРЕДСТАВНИКА ЗА РАД У ОРГАНИМА ВШУ

Наприсуствовање седницама органа ВШУ од стране студентских представника, онда када су уредно позвани, као и неприпремљеност за седнице која резултира недискуровањем, што је показала Анкета, осим што много говоре о самим студентским представницима и лошем одабиру студентског парламента, говоре и о недовољној понуди кадрова на страни студентског организовања и недовољној мотивисаности студената за чланство у органима ВШУ. Са друге стране, једино мотивисани студентски представник може своје чланство у органу ВШУ да претвори у утицај на доношење одлука.

Основни мотив, који треба да води сваког студента да постане студентски представник у органу ВШУ, као и да се активно укључи у рад студентског парламента и студентско организовање уопште, треба да буде жеља и воља да помогне да се на његовој матичној ВШУ на правилан начин остварују права и поштују интереси студената. То често није довољна мотивација да неко део свог слободног времена посвети општем интересу својих колега па је за такво ангажовање потребно тражити и додатни мотив. Он се често налази, као и код многих других ваннаставних активности, у жељи за сарадњом са пословодством, наставницима и сарадницима ВШУ, додатном и другачијом у односу на ону која се остварује у редовној настави. Ово није лоше, све док се има у виду да је ово један специфичан облик ваннаставе, који подразумева истрајност чак и у случајевима када су интереси студената различити од интереса пословодства и наставника ВШУ и где је студентски представник једнак са наставником и где овај други не представља ауторитет.

С обзиром да свака нова измена закона проширује надлежности студентског парламента и студентских представника, неопходно је омасовљење студентског организовања уз квалитетан одабир и едукацију, како би они адекватно могли да одговоре задатку који пред њих поставља наш систем високог образовања и како би се ојачао њихов капацитет. А то се најлакше и најбоље може постићи увођењем нових облика мотивације студената за ангажовање у њима, у виду стипендирања студентских представника и доделе екстракуррикулних ЕСПБ бодова.

5.5 ПОДЕЉЕНОСТ СТУДЕНТСКИХ ПРЕДСТАВНИКА (РАСИПАЊЕ ГЛАСОВА)

Подељеност (међусобна неусклађеност става) студентских представника у органима ВШУ је најбољи показатељ подељености у студентском парламенту и различитом виђењу интереса студената од стране различитих (група) студентских представника. Она резултира подељеношћу приликом дискусије и приликом гласања у органу ВШУ и у великој мери, често и потпуно, искључује утицај студената на доношење одлука у управљање ВШУ.

Анкета показује да студентски представници у великом броју случајева иступају са уједначеним, унапред договореним ставом, у органима ВШУ. Јединственост става студентских представника, такође је питање на које су пословодства и студентски парламенти дали приближно идентичне одговоре. Више од 78% анкетираних изјавило је да студенти увек заузимају уједначен став приликом гласања у органима ВШУ, око 18% да углавном гласају исто, мање од 1% да ретко, док је око 5% анкетираних изјавило да студенти никад немају усаглашени став.

Хронична неуједначеност ставова студентских представника, као последица разлике у виђењу интереса студената, најчешће свој епилог налази на наредним изборима за студентски парламент.

6. СТУДЕНТСКО ОРГАНИЗОВАЊЕ У РЕГИОНУ (РЕПУБЛИКА ХРВАТСКА)

Студентско организовање у региону (Република Хрватска и Република Српска), за разлику од студентског организовања у Србији, регулисано је законом. У Хрватској је још 1997. године донет Закон о студентском збору, који на потпун начин регулише ову област. Кључно место у систему студентског организовања заузимају студентски зборови. Међутим, за разлику од студентских парламената, које у Србији имамо почев од 2006. године, који су дефинисани као орган ВШУ, студентски зборови то нису већ представљају колективитет (укупност) свих студената на ВШУ.

Члан 3. Став 2. и 3.

Студентски збор свеучилишта чине студенти који студирају на додипломским студијима које устројавају и изводе свеучилишта, односно велеучилишта те висока училишта у њихову саставу.

Студентски збор високих школа чине студенти који студирају на додипломским студијима које устројавају и изводе високе школе изван састава велеучилишта (у даљњем тексту: висока школа).

У члану 2, Закона о студентским зборовима, предвиђено да је основна делатност студентских зборова да обезбеде учешће студената у органима управе ВШУ. Остватењем тог основног циља, они остварују и остале циљеве предвиђене истим чланом Закона. То у великој мери приближава студентске зборове нашим студентским парламентима, јер иако су студентски парламенти органи ВШУ, због недовољно јасно дефинисаног положаја који имају, непостојање механизма за извршење њихових одлука у пракси и недостатак финансија, свој највећи утицај (и утицај студената) остварују кроз избор (делегирање) представника студената у органе ВШУ.

Члан 2.

Темељне задаће студентског збора јесу судјеловање студената у тијелима управе високог училишта, односно свеучилишних установа, те брига о:

- *устроју и provedби студентских програма на подручју високе наобразбе, знаности, културе, спорта, техничке културе и других подручја од интереса за студенте,*
- *устроју и provedби програма који утјечу на социјално-економски положај студената,*
- *именовању представника студената у тијела менународних студентских организација и других организација у којима судјелују представници студената којих је чланица Република Хрватска,*
- *давању приједлога о праћењу и побољшању положаја студената (економског и социјалног),*
- *давању потицаја за доношење или промјене прописа од интереса за студенте,*
- *другим законом или статутом одреним задаћама.*

Године 2007. у Хрватској је донет нови закон који регулише ову област под називом Закон о студентском збору и другим студентским организацијама. Овај Закон већ у члану 1, који се бави дефинисањем појмова обухваћених Законом, одређује положај студентског збора сличан оном који у Републици Србији имају студентски парламенти.

Члан 1. Став 2. АLINEЈА 2. (Предмет нормирања)

„Студентски збор - студентско изборно представничко тијело које штити интересе студената, судјелује у одлучивању у тијелима високог училишта и представља студенте у саставу високог образовања.“

Они још увек нису „орган ВШУ“, али су као и наши студентски парламенти „изборно представничко тело“.

7. СТУДЕНТСКО ОРГАНИЗОВАЊЕ У ЗЕМЉАМА ЕУ

7.1. ГРЧКА

У модерној историји Грчке, први Универзитет који је основан био је Национални Универзитет у Атини 1837. године и био је први Универзитет на Балкану и у југоисточној Европи. Историјат студентског организовања датира још из времена од оснивања првог универзитета. Улога студената је била важна у свим друштвеним, политичким, ако и процесима који су везани за промене у високом образовању Грчке. У Грчкој тренутно постоји 24 универзитета и 18 виших школа које имају статус једнак универзитетском и део су високог образовања Грчке. Систем функционисања универзитета у Грчкој је другачији је од овог који постоји у Србији, универзитети су интегрисани.

Историјат студентског организовања у Грчкој је стар колико и постојање самих високошколских установа и може се поделити у три фазе:

- 1. фаза је период до 1982. године
- 2. Фаза је период од 1982. године до 2011. године

- 3. Фаза је период после доношења новог закона које се тиче високошколског образовања у августу 2011. године

У периоду до 1982. године карактеристична је постојање студентских организација, студентски унија, које су биле добро организоване и представљале су битан чинилац највећих друштвених и политичких промена. Студенти су имали важну улогу у свргавању са власти седмогодишње диктатуре. Протестима из 1980. године, студенти су спречили доношење закона који се тиче високошколског образовања који није био у интересу студената и факултета.

Уследио је други период (од 1982. до 2011. године) у којем су студенти и студентски представници, на основу Закона (1268/1982) добили шансу да учествују у процесима одлучивања. Студентске уније су давале представнике у студената у сенату (око 30% чланова), учествовале у раду Стручних тела и одбора (25%-40%), учествовале у избору административног особља (50% чланова делегирају студентске организације). То је период у коме су студенти, преко својих представника, добили шансу да учествују у избору ректора и проректора, управника департмана итд. Парадоксално, степен аутономије студената је умногоме смањен. Уплив политике и политичких утицаја је постао велики јер су универзитети и саме студентске организације финансиране од стране државе, студенти су инструментализовани и коришћени за остварење циљева политичких партија и професора који припадају тим партијама. И у том периоду су студенти користили протесте, као ванинституционални вид борбе.

Период који је уследио после доношења новог Закона из августа 2011. године, одликује се минималним учешћем студената у раду органа и тела ВУ, али и већим степеном аутономије. Студенти су изгубили право да учествују у избору ректора и проректора, али механизми борбе за остварење права студената остају исти, а то су протести који у највећем броју случајева дају резултате.

Ступањем на снагу новог Закона студенти су изгубили своје представнике у органима ВУ, што је њихов положај, у том погледу, вратило на период пре доношења Закона из 1982. Године. На сваком универзитету постоје и даље студентске уније, које су чланице Националне студентске уније Грчке. Право да бирају и буду бирани имају сви студенти ових универзитета. Избори се одржавају сваке године, па мандат представника, као и код нас траје годину дана. Студентске уније се финансирају из донација, спонзорстава и од стране државе.

Студентско организовање и утицај студената на доношење одлука у Грчкој показује доста сличности са овим које имамо у нашој земљи. Прве две фазе развоја студентског организовања у Грчкој идентичне су са оним што смо имали и имамо у нашој земљи. У првој фази, студентске организације су активни (често најактивнији) чинилац у борби за променама и демократизацију у друштву. У том периоду студентски протести нису у највећој мери вид борбе за чисто студентске, синдикалне, интересе већ борба за више, општедруштвене циљеве.

Следи друга фаза, у којој студенти, вероватно као вид захвалности за допринос борби за промене у друштву, добијају значајан удео у органима ВШУ, често без реалних механизма за реализацију донетих одлука и конкретизацију формалног утицаја. То води великим очекивањима студената да кроз институције система могу да остваре све

своје интересе и великим разочарањем студената када се суоче са реалном ситуацијом. Недовољно јасно дефинисане надлежности студентских представничких тела, као и немогућност студентских представника да у органима ВШУ утичу на доношење одлука од суштинског интереса за студенте, нагоне студентске представнике и широку студентску популацију да за њихово остварење користе опробани (али ванинституционални) начин – студентске протесте.

Уколико Србија, поучена искуствима земаља које су много пре ње ушле у процес укључивања студената у систем доношења одлука, не учини нешто да формална заступљеност студената постане и фактички утицај истих на доношење одлука вероватно ће уследити и трећа фаза „грчког сценарија“. Студентска представничка тела и студентски представници у органима ВШУ, без реалног утицаја и механизма за његово остварење, компромитовани код већине студентске популације због њихове неефикасности и несврхисходности и њиховог честог коришћења од стране наставника и пословодства ВШУ и неких ванакадемских чинилаца, биће укинута без већег негодовања широке студентске популације.

7.2. СЛОВЕНИЈА

Студентско организовање у Словенији, за разлику од студентског организовања у Србији, регулисано је законом. У Словенији је још 1994. године донет „Zakon o skupnosti študentov“, који на потпун начин регулише ову област. Кључно место у систему студентског организовања заузимају студентске организације. Међутим, за разлику од студентских парламената, које у Србији имамо почев од 2006. године, који су дефинисани као орган ВШУ, студентске организације то нису. Поред њих, у Словенији постоје и студентска представничка тела.

Из члана 3. Став 2. се види да је Студентска организација Словеније (ŠOS) дефинисана као правно лице. Такође се види да је ŠOS повезан и са студентским организацијама које су под њеним окриљем ŠOU у Љубљани, ŠOUM и ŠOUP.

II. STATUSNA OPREDELITEV ŠTUDENTSKE ORGANIZACIJE

3. člen

V študentski organizaciji Slovenije se pravice pridobijo ali prenehajo s pridobitvijo ali izgubo statusa študenta na visokošolskem zavodu v Republiki Sloveniji v skladu z zakonom. Pravice v študentski organizaciji Slovenije pridobijo tudi državljani Republike Slovenije, ki imajo status študenta na tujih visokošolskih zavodih.

Študentska organizacija Slovenije je pravna oseba s pravicami, obveznostmi in odgovornostmi, ki jih določata zakon in njen temeljni akt.

Organizacijske oblike povezovanja v študentski organizaciji Slovenije so študentske organizacije visokošolskih zavodov, študentske organizacije lokalnih skupnosti in interesne oblike povezovanja študentov.

Študentsko organizacijo visokošolskega zavoda sestavljajo vsi študenti posameznega visokošolskega zavoda.

V študentsko organizacijo lokalne skupnosti se združujejo študentje s stalnim bivališčem v lokalni skupnosti, ki izkažejo interes, v skladu s temeljnim aktom Študentske organizacije Slovenije.

Študentska organizacija univerze oziroma samostojnega visokošolskega zavoda je pravna oseba.

Študentske organizacije drugih visokošolskih zavodov so lahko pravne osebe s pravicami, obveznostmi in odgovornostmi, ki jih določajo zakon in temeljni akt Študentske organizacije

Чланом 5. Овог закона дефинисана је делатност студентских организација, па видимо да се оне могу бавити различитим видовима организације ваннаставних активности студената као што су спортске и културне манифестације, активности које ће утицати на студентски стандард, али и делегирање представника који ће учествовати у раду органа ВШУ и на тај начин штитити интересе студената. Оне, дакле, имају улогу представничких тела студената. Учешће студената у доношењу одлука је регулисано статутима универзитета и факултета.

III. POOBLASTILA IN DEJAVNOSTI

5. člen

Študentska organizacija Slovenije, študentska organizacija visokošolskega zavoda, študentska organizacija lokalne skupnosti ter interesne oblike povezovanja študentov v skladu s temeljnim aktom:

- 1. sprejema, organizira in izvaja programe interesnih dejavnosti študentov na področju kulture, izobraževanja, športa, tehnične kulture in drugih področij interesnega delovanja študentov, določenih z nacionalnim programom visokega šolstva in drugimi nacionalnimi programi, ki se financirajo s sredstvi iz državnega proračuna ter drugih virov, razen, če ni z zakonom določeno drugače;*
- 2. sprejema, organizira in izvaja programe, ki vplivajo na socialno-ekonomski položaj študentov;*
- 3. zagotavlja pogoje za delovanje in razvoj interesnih oblik združevanja študentov;*
- 4. zagotavlja sodelovanje študentov pri upravljanju lokalnih zadev, ki jih občina, mestna občina ali širša samoupravna lokalna skupnost ureja samostojno na področjih, ki vplivajo na življenje in delo študentov;*
- 5. zagotavlja vpliv študentov pri sprejemanju zakonskih in drugih predpisov, ki urejajo delo in življenje študentov;*
- 6. zagotavlja vpliv študentov pri upravljanju javnih zadev in pri delu državnih organov;*
- 7. imenuje predstavnike študentov v organe in delovna telesa mednarodnih organizacij in skupnosti, katerih članica je Republika Slovenija, v katerih sodelujejo predstavniki študentov;*
- 8. opravlja druge z zakonom ali temeljnim aktom določene naloge in dejavnosti.*

Študentska organizacija visokošolskega zavoda v skladu z zakonom in statutom izvoli predstavnike študentov, ki sodelujejo pri delu in upravljanju visokošolskega zavoda.

Финансирање студентских организација је дефинисано чланом 9. овог Закона, где се каже да се оне финансирају из средстава републике и локалних самоуправа, донација, поклона, спонзорстава, што је и случај и са организацијама у Србији. Међутим у Словенији је развијен један систем финансирања који чини студентско организовање

независним и лишеним утицаја политичких партија које се налазе на власти, а то је постојање Студентских сервиса. Њихова основна сврха је да студентима обезбеде могућност да остваре приход, тј. налазе хонорарне послове. Значај студентских сервиса за студентско организовање је у томе што студенти, део своје зараде остварене на овај начин, у износу од 10%, издвајају за функционисање студентских организација. Овај део је регулисан и Законом о раду. Највећи део прихода за рад и функционисање студентских организација се управо обезбеђује на овај начин. Колико је овај систем успешан говори само податак да је буџет ŠOS-а на годишњем нивоу око 14 милиона евра.

Овакав систем финансирања, могао би да омогући студентским организацијама у Србији да дођу до изворних прихода, а самим тим и до много већег степена независности. Увођењу оваког система погодовало би то што у Србији већ постоје студентске задруге, преко којих се студентима обезбеђују хонорарни послови. Главна препрека на путу за реализацију ове идеје јесте лоша економска ситуација која влада у Србији.

IV. FINANCIRANJE

9. člen

Sredstva za delovanje Študentska organizacija Slovenije pridobiva iz:

- *republiškega proračuna in proračunov lokalnih samoupravnih skupnosti,*
- *proračunov organizacijskih oblik Študentske organizacije Slovenije,*
- *prispevkov študentov,*
- *prihodkov od dejavnosti, ki jih opravlja za uresničevanje nalog in ciljev,*
- *prihodkov od lastnega premoženja,*
- *dotacij, daril ter drugih virov.*

Študentska organizacija univerze oziroma samostojnega visokošolskega zavoda oziroma lokalne skupnosti pridobiva sredstva za delovanje iz virov iz prejšnjega odstavka in iz koncesijskih dajatev v višini 10% od prejemkov, izplačanih za občasna in začasna dela študentov, ki jo zaračunavajo organizacije za posredovanja začasnih in občasnih del študentov v skladu s predpisi na področju zaposlovanja. Način obračunavanja koncesijske dajatve se določi s pogodbo o koncesiji.

Organizacije, ki opravljajo dejavnost posredovanja začasnih in občasnih del za študente, sklenejo s Študentsko organizacijo Slovenije pogodbo, s katero se določi način obračunavanja prejemkov iz prejšnjega odstavka.

Študentske organizacije, ki pridobivajo sredstva iz prvega in drugega odstavka tega člena, zagotovijo sredstva za delovanje študentske organizacije drugih visokošolskih zavodov, interesnih oblik povezovanja študentov in študentske organizacije lokalnih skupnosti, ki ne pridobivajo sredstev iz drugega odstavka tega člena, v skladu s temeljnim aktom.

S premoženjem Študentska organizacija Slovenije ter njene organizacijske oblike razpolagajo v skladu z namenom, za katerega je bilo pridobljeno.

Чланом 11. овог Закона је дефинисано обезбеђење простора и других услова за функционисање студентских организација, где се каже да је ВШУ обавезна да обезбеди све услове који су неопходни за функционисање студентске организације на ВШУ. Сличну ситуацију имамо и у Србији, која додуше није предвиђена законом, али је прихваћена у пракси.

11. člen

Visokošolski zavodi zagotovijo prostorske in druge pogoje za uresničevanje nalog in dejavnosti študentske organizacije na visokošolskem zavodu.

Поред закона који је регулисао студентско организовање и „Zakon o visokem šolstvu“ тј Закон о високошколском образовању Републике Словеније је дотакао студентско организовање. Наиме овим законом је предвиђено постојање савета студената, као представничких тела на факултетима и универзитетима. Они делују као савети студената на нивоу године студија и на нивоу ВШУ. У хијерархијској лествици, на најнижем нивоу се налазе савети година, имамо их четири. Савети година броје по четири члана и председника савета године. Њихова улога је саветодавна, дискутују о педагошком раду професора и квалитету наставе и не учествују у раду органа факултета. Савети година дају по једног представника за савет студената факултета.

Следећи ниво у хијерархији јесте савет студената факултета, који чини по један члан савета године факултета и председник савета године факултета. Савет студената факултета репрезентује све студенте факултета и његова улога је важна јер он даје своја мишљења сенату и савету студената универзитета, бира чланове савета студената универзитета из својих редова који ће бранити интересе студената тог факултета, даје своје предлоге за кандидате за декана и продекана за студентска питања који би био еквивалент студенту-продекану у Србији. Савет студената факултета се састоји од осам чланова, као и продекана за студентска питања. Студентски представници из реда савета студената учествују у раду сената факултета, академског одбора који је пандан нашем научно-наставном већу, дисциплинској комисији првог степена, као и осталим одборима и комисијама које постоје на факултету. Број студената који учествују у раду јесте најмање 1/5 од укупног броја чланова ових органа, тела и комисија факултета, што значи да је најмањи број студената у овим органима и телима 20% а он може да буде чак и већи. Како ће студенти искористити право учешћа у доношењу одлука то је на самим студентима и њиховим представницима, а из искустава које смо видели на лицу места, када смо посетили Универзитет у Марибору у оквиру студијског путовања видели смо да се глас студената веома цени и поштује. Савет студената универзитета је један од најважнијих делова процеса у активности унутрашње евалуације универзитета.

Савет студената универзитета делегира студентске представнике у : управни одбор универзитета, сенат универзитета, статутарну комисију, комисију за студентска питања, дисциплинску комисију другог степена и комисију за доделу звања. У свим овим комисијама и одборима студентски представници учествују равноправно у раду као и остали представници. Број чланова студената у овим телима износи 1/5 од укупног броја чланова.

Што се избора за студентске савете тиче, право да учествује на изборима има сваки студент универзитета. Расписује их проректор за студентска питања, а о регуларности избора стара се изборна комисија факултета коју чине студенти тог факултета, а постоји и другостепена комисија, изборна комисија универзитета. Студентски представници у саветима за своје ангажовање на овом пољу добијају плате. Мандат чланова савета студената траје годину дана, што је и случај у Србији са студентским представницима којима мандат такође траје годину дана у студентским парламентима.

Студентско организовање у Словенији у великој мери подсећа на оно у Србији. И оно иде у два колосека, дели се на класичне студентске организације и студентска представничка тела. За разлику од студентских организација у Србији, оне у Словенији су уређене законом. Такође је, за разлику од Србије, детаљно и на добар начин уређено финансирање студентских организација, студентска представничка тела су на исти начин уређена као и у Србији, с тим што их у Словенији имамо и на још једном нивоу, нивоу студијске године. Заступљеност студентских представника у органима ВШУ је приближно иста као и у Србији, али су права студентских представника знатно шира. Они у већој мери учествују у избору органа пословођења, него што је то код нас случај и имају право гласа у много више случајева када се одлучује о питањима наставе, него што студентски представници у Србији имају у стручном органу. Искуства Словеније, као бивше југословенске земље, сада чланице ЕУ, могу у великој мери да помогну и нама приликом трасирања пута студентском организовању у наредном периоду.

7.3. ИТАЛИЈА

Историјат студентског организовања у Италији је дуг, скоро исто као и историјат високог образовања у Италији. И у Италији, као и у свим другим земљама, постоји студентско организовање у два колосека. У једном су студентске организације, а у другом студентска представничка тела – савети студената.

Савет студената универзитета је највише представничко тело на универзитетима у Италији. Њихова организациона структура је регулисана Законом о високом образовању и ближе уређена статутима универзитета и интерним правилницима. Савет студената универзитета састављен је тако да савет студената сваког факултета бира по три представника, док Студентска унија, као студентска организација, Административни савет и ERDISU (организација страних студената), бирају по једног представника. Поред савета студената универзитета, на сваком факултету постоји савет студената факултета.

Избори за савете студената одржавају се сваке године у мају месецу. Право да бирају и да буду бирани имају сви студенти који тај статус имају по статуту ВШУ. На изборима се не гласа за појединце, већ за листе кандидата. Студенти са листе која је добила највише гласова постају представници својих колега у савету студената. Ово тело бира даље чланове осталих органа и савета студената на вишим нивоима. Мандат студената који су изабрани у савете студената на свим нивоима траје две године.

Проблем са којим се сусреће студентски представнички систем у Италији јесте мала заинтересованост самих студената за учешће у раду ових представничких тела, чак и мала заинтересованост за гласање на изборима. Процент излазности на изборима за

савет студената ретко прелази 10%. Ово се идентификује као највећи проблем овог система, јер поред сумњивог легитимитета студентских представника изабраних на овај начин, слаба партиципација има за последицу и недостатак у квантитету (недовољан број студентских представника потребан за задатке које им је закон наменио), али и квалитету (слаб капацитет) студентских представника.

Проблем у овом систему јесте велики утицај политичких партија на избор представника студената. Не треба посебно наводити да мала излазност и интересовање студената за ову област погодују политичком утицају.

Савет студената нема свој буџет, што у суштини представничким телима не представља велики проблем јер за обављање њихових активности углавном и није потребан. ВШУ су по закону дужне да им обезбеде услове за функционисање у виду канцеларијског простора, опреме, покривања трошкова путовања на седнице и трошкова телефонских услуга. Такође, студенти за своје ангажовање у телима ВШУ имају надокнаду од 25 евра по седници.

Основ утицаја студентских представника на процесе управљања и одлучивања на ВШУ је свакако њихово учешће у органима ВШУ, пре свих сенат универзитета (*senato accademico*) и савету универзитета (*Administration Council*), као и одбору у којем се врши интерна контрола квалитета наставе, управи библиотеке, управи универзитетског спортског центра задуженог за организовање спортских активности и такмичења студената.

У раду сената учествују четири члана из реда студената и председник савета студената Универзитета као пети члан. Они у сенату имају право на дискусију и ограничено право гласа, само по питањима која су битна за студенте, а тичу се наставе и наставног програма ВШУ. Од квалитета ових студентских представника много зависи колики ће бити њихов утицај, тако да је било и случајева да су њихови ставови често били одлучујући приликом доношења многих одлука и измена статута универзитета којим су у значајној мери проширени права и привилегије је уживају студенти. Студенти у раду савета универзитета учествују са 1/3 чланова и имају право гласа по свим питањима без ограничења. Мандат студентима у свим овим органима је две године.

Поред студентских представничких тела, у Италији делују и студентске организације, чија основна сврха јесте организовање ваннаставних активности за студенте. Организациона структуру и хијерархија студентских организација одређени су њиховим статутом. Право на оснивање и чланство у њима имају сви студенти ВШУ.

Новац за реализацију пројеката и реализацију својих активности, студентске организације добијају од универзитета. Расподела средстава врши се кроз студентски сервис (*Comitato degli Studenti*) који се једном годишње састаје и одлучује о одобравању пројеката. Студентски сервис има управљачку структуру коју чине председник савета студената, три студентска представника из савета универзитета, један представник савета ERDISU и два представника наставника ВШУ. Новац који је добијен за реализацију пројеката мора бити потрошен у сврху за коју је одобрен и подлеже опсежној финансијској контроли. Неискоришћена средства се враћају Универзитету.

Из свега наведеног видимо да је систем студентског организовања, као и утицаја студената на управљање и одлучивање на ВШУ у Италији сличан овом у нашој земљи. Једине ствари у којима се разликују, јесу дужина трајања мандата студентских представника и то што је у Италији уређен и транспарентан систем финансирања студентских организација. Двогодишњи мандат студентских представника, много више од једногодишњег, омогућује стабилност у њиховом раду. Његов недостатак јесте свакако то што новоуписани студенти често дуго немају прилику да бирају своје представнике. Србија би у наредном периоду требало да изврши адекватну анализу предности и мана двогодишњег, односно једногодишњег мандата студентских представника.

Проблем са којим се обе земље суочавају јесте и мало интересовање студената да бирају и буду бирани за студентске представнике. Мали број студената који гласа на изборима за последицу има недостатак легитимитета студентских представника и могућност утицаја нестудентских ентитета на сам изборни процес. Мали број студената који желе да се кандидују за студентске представнике у обе земље има за последицу недовољан квалитет студентских представника. Овај проблем је најизраженији код студентских представника у органима ВШУ јер често квалитет одлука за студенте и утицај студената на одлучивање и управљање директно зависи од квалитета студентских представника у овим телима. Овај проблем се у Италији, недовољно успешно, решава накнадама студентима за учешће на седницама. Исти систем би у Србији дао много боље резултате, имајући у виду лошу економску ситуацију и мале могућности да студенти зараде новац. Искуства са Универзитета у Београду и Новом Саду, где највиши студентски представници, за обављање својих дужности, добијају неку врсту стипендија, нам дају за право да тако мислимо.

Италијански модел финансирања студентског организовања је у великој мери примењен и применљив и код нас. И у Србији постоји обавеза ВШУ да обезбеде потребна реална средства за функционисање студентских парламената. Што се обезбеђења финансијских средстава за реализацију пројеката студентских организација тиче, њихово обезбеђивање би, бар у прво време, од ВШУ требало да преузме држава и ниже територијалне јединице.

7.4 ВЕЛИКА БРИТАНИЈА

Када говоримо о студентском организовању и учешћу студената у управљању ВШУ у Великој Британији, неопходно је да најпре споменемо неколико занимљивости о самом високом образовању ове острвске земље. Наиме, рад универзитета у Великој Британији контролише и надгледа Комисија за осигурање квалитета. Сви универзитети у Великој Британији су интегрисани, имају велику дозу самосталности у раду у односу на министарство и Владу, имају управне одборе са различитим бројем чланова, док управни одбори имају испод себе комисије. Студенти имају своје представнике, како у Управном одбору, тако и у комисијама које чине одбор.

Што се анализе учешћа студената у управљању ВШУ и компаративне анализе учешћа студената у управљању ВШУ између Енглеске и Србије, ближе ћемо је одрадiti на примеру *Middlesex University*, који се налази у Лондону.

Овај Универзитет има 25 чланова управног одбора, од чега су 2 члана студенти. Ако анализирамо надлежности Управног одбора, јасно је да на универзитетима у Србији сличну надлежност има *Савет Универзитета*. Већ овде уочавамо битну разлику – Управни одбори на универзитетима у Великој Британији броје различит број чланова на свим универзитетима и проценат студената се такође разликује, где постоји тренд да се број студентских представника одржи на минималном нивоу. Са друге стране у Србији је број чланова студентских представника регулисан Законом о високом образовању, који је што се тога тиче врло експлицитан и налаже да 1/5, односно минимум 20% чланова чине студенти.

Академска заједница *Middlesex University* састаје се најмање три пута годишње и у њеном раду учествује подпредседник Студентске Уније. Заједница се састоји од 14 комисија, које се баве различитим областима, где студенти такође могу имати своје представнике, али и не морају. Ове функције нису плаћене за студенте, са друге стране студенти у оквиру ових комисија имају јако мали утицај у раду, па све то наводи студенте да се осећају немоћно и не постоји велика заинтересованост за учешће студената у овим комисијама. Те комисије подсећају на одборе и комитете универзитета у Србији, где је подзаконским актом установе јасно прецизирано учешће студентских представника у овим телима, Парламент Универзитета делегира студенте у овим телима и органима и заиста постоји заинтересованост студената за рад у истим.

На Универзитету се континуирано ради на оцењивању педагошког рада наставника и сарадника, што утиче на њихову плату и напредовање у звању, али се резултати тог оцењивања не приказују јавно, што је у великој мери исто као и на универзитетима у Србији.

Битна разлика евидентирана је код студентских организација и студентских представничких тела. Ступањем на снагу новог Закона о високом образовању РС у 2006. години, предвиђено је постојање студентских представничких тела – Студентског парламента. Избори за Студентски парламент се одржавају сваке године, априла месеца, а право да бирају и да буду бирани имају сви студенти универзитета. Закон такође предвиђа постојање студентских представничких тела на свим нивоима, како на факултету, тако на универзитету, и на крају постојање Конференције на републичком нивоу (Студентски парламент Србије). Истовремено увиђамо и непостојање Закона о студентском организовању уз паралелно постојање и активно учешће студентских организацију у високом образовању РС. Са друге стране, енглески модел студентског организовања као кровно студентско представничко тело препознаје *NUS (National Union of Students)*, и истурене филијале те Уније на универзитетима, па је то на *Middlesex*

University MUSU (Middlesex University Student Union), односно Студентска Унија на универзитетском нивоу.

Унија као таква своје постојање и деловање базира на подзаконским актима које прописује Универзитет, дакле не постоји закон који регулише постојање студентских представничких тела, већ постојање студентских организација и представничких тела подлази под аутономију универзитета. Сви студенти *Middlesex University* су аутоматски чланови *MUSU*. Избори за руководећа места, плаћена у пуном радном времену, у студентској Унији се одржавају марта месеца сваке године. Изабрани студенти имају право замрзавања статуса, одсуства са наставе, за време трајања мандата. Један студент може на свакој функцији бити поново изабран само једном, што практично значи да се свака функција може обављати највише две године. Ипак због постојања већег броја функција, поједини студенти могу да проведу и по шест година на највишим студентским представничким позицијама. То може да доведе до проблема њиховог удаљавања од студентске популације и реалних студентских потреба, док са друге стране, једна таква „професионализација“ омогућује тим студентским представницима да много квалитетније и са много више знања и разумевања обављају своје дужности.

Трајање функција је дакле исто као и у Србији једногодишње, али је разлика у томе што код нас не постоје никаква законска ограничења за број мандата већ свако може бити биран на функцију неограничен број пута докле год је у статусу студента. Не треба посебно наводити да материјална сатисфакција у виду плаћања пуног радног времена у Србији није законом регулисана већ постоји као спорадична појава на пар „бољестојећих“ факултета, чланица Универзитета у Београду и Универзитета у Новом Саду.

8. ЗАКЉУЧАК

Систем високог образовања, Законом о високом образовању од 2005. године, по први пут у својој историји, омогућио је институционални механизам за учешће студената у управљању и одлучивању на ВШУ у Србији. У целокупној нашој историји, од оснивања првих ВШУ, а свакако од омасовљења високог образовања, када су студенти постали значајан друштвени агрегат, утицај студената на процесе управљања и одлучивања био је углавном ванинституционалан. Студенти су, користећи своју бројност, концентрисаност и одлучност, својствену њиховим годинама, успевали да утичу на доношење многих одлука у нашој земљи. Неке од њих односиле су се на измене у самом систему високог образовања, али је много више било оних које нису класична студентска питања. То се пре свега односило на студенте Универзитета у Београду, са кога су се, као једног од највећих на свету, регрутовали учесници готово свих друштвених дешавања у последња два века.

Студентски парламент, који је орган факултета, равноправан са осталим органима, представља институционални механизам који треба да омогући студентима да кроз институционалне канале утичу на одлучивање и управљање на ВШУ и на тај начин утичу на сам систем високог образовања. Постојање овог институционалног механизма на укида ванинституционалне, протесте и притисак пре свега, али их ставља у други план, као крајњу меру.

Услови у којима тренутно делују, како законски, тако и људски, не могу се окарактерисати нимало пријатељским и наклоњеним студентским парламентима. Постојање само једног јединог члана Закона о високом образовању који регулише једну тако важну (и нову) област не може се сматрати добрим предусловом за настанак и добар рад студентских представничких тела. То је довело до тога да су се студентски парламенти, ослоњени пре свега на регулативу ВШУ, а често и на своју сопствену регулативу развили на различите начине и у различитим правцима. Такође, неприпремљеност и ненавикнутост наставног особља на нову улогу коју поједини студенти врше на ВШУ у значајној мери је отежала рад првих студентских парламената и студентских представника у органима ВШУ. Овде треба поменути проблеме у раду студентских представничких тела који се могу приписати самим студентским представницима. Ту се пре свега мисли на ненавикнутост (често недораслост) самих студентских представника за нове улоге које треба да врше, као и тежње појединих студентских представника да у изборе и рад СП унесу неке елементе несвојствене представничкој демократији и парламентарној култури. Али, и ови недостаци у студентском представљању могу се приписати нерегулисаној ове области законом или подзаконским актима и недостатку едукација, које је опет требало да организује Министарство.

Студентски парламенти у Србији представљају студентска представничка тела прве генерације. Њихова нерегулисаност представља њихову главну карактеристику која имплицира и све остале, а то су: непостојање механизма за извршење одлука које донесе СП, честа недемократичност у формирању и нерегуларности у раду које онемогућавају учешће широке студентске популације у процесу одлучивања и управљање на ВШУ, непостојање јасног система финансирања, непостојање консензуса око права која имају студентски представници у органима ВШУ, као и пракса

примећена на појединим ВШУ да нису поштоване законске одредбе о СП и минималном учешћу студентских представника у органима, а која није кажњена од стране одговарајућих инспекција. Све ово за последицу има губљење поверења код студената и самих студентских представника у ефикасност постојећег институционалног механизма за учешће студената у управљању и одлучивању на ВШУ. Манифестација тог неповерења јесу и студентски протести, као средство за остварење студентских интереса, тако чести у протеклом периоду.

Чињеницу да област студентског организовања и студентског представљања, све ове године, није била на адекватан начин регулисана, а која представља изражени недостатак, систем високог о образовања Републике Србије може да искористи и као компаративну предност. Наиме, свако предстојеће кодификовање ове области, или допуном Закона о високом образовању, или доношењем посебног закона о студентском организовању, може се ослонити на искуства и праксу насталу радом студентских представничких тела на ВШУ у протеклих шест година. Приликом једне овакве кодификације свакако треба користити и искуства из других земаља, из региона и Европе.

Наша досадашња искуства и искуства из других земаља, уз свакако одређене измене и прилагођавања која треба унети у студентски представнички систем, нам дају основне смернице које треба следити у дефинисању студентског организовања за наредни период. Циљ који се треба постићи је јасан: омогућити ефикасни институционални студентски представнички систем који ће да омогући стабилност и сигурност на ВШУ и међу самим студентима. Један такав систем треба да у потпуности законом регулише студентски утицај на одлучивање и управљање на три нивоа. Први ниво јесте дефинисање јасне и транспарентне процедуре избора за студентске парламенте, како би се што више студената заинтересовало и укључило у представнички систем. Оно за циљ има, како да омогући да најспособнији студенти постану студентски представници, тако и да створи слику код широке студентске популације да је укључена у процес одлучивања и управљања. Други ниво јесте свакако правилно дефинисање студентског парламента и његових надлежности, укључујући његово финансирање и механизам за извршење одлука које донесе у оквиру своје надлежности. Трећи ниво је дефинисање учешћа, положаја и права које студентски представници имају у органима ВШУ којих су чланови.

Само на овакав начин од студентских представничких тела можемо направити институције којима ће студенти веровати и у којима ће моћи да остваре своју природну тежњу за учешћем у процесима који се тичу њиховог образовања. Такве институције моћи ће да кумулирају искуства и знања и да их преносе на наредне генерације што је предуслов сваког континуираног и успешног деловања. У противном, десиће нам се грчки сценарио. Студентским представницима биће одузете ионако скромне ингеренције, а да ће то проћи без већег отпора студената. У том случају ће опет утицај студената постати стихијски и ванинституционалан.